

İZMİR ASLİYE TİCARET MAHKEMELERİNDE GÖRÜLEN DAVALAR VE HASIMSIZ İŞLER KONUSUNDA BİR ARAŞTIRMA

Hasan NERAD (*)

Selma BAKTIR (**)

Esin TAYLAN (***)

Sevilay EROĞLU (****)

ÖZET

Bu çalışma İzmir'in ticari hayatını incelemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla, İzmir'de bulunan üç Asliye Ticaret Mahkemesinde bir yılda açılan bitmiş ve görülmekte olan davalar üzerinde araştırma yapılmıştır. Böylece İzmir'de hangi tür ticari uyuşmazlıkların çıktığı ve çıkmadığı, taraflarının kimler olduğu ve sayıları tesbit edilmiştir.

I-GİRİŞ

Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'nin 50. kuruluş yıldönümü etkinlikleri içinde, Fakülte 'nin 1944 'de Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu olarak kurulmuş bulunması, ekonomi ve ticaret ağırlıklı olarak verdiği eğitimle bu alanda çalışan binlerce kişinin ekonomi ve ticarete olumlu katkılarda bulunmuş olmalarına yardımcı olması gözönünde tutularak ve Fakülte İşletme Bölümü Ticaret Hukuku Anabilim Dalının işlevine uygun olarak İzmir'de görev yapan Ticaret Mahkemelerinde bir istatistik çalışması yapılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Hukuku konu alan bilimsel çabalarda daha ziyade kitaplık araştırmalarına ve fikri çalışmalara önem verildiği gözlenilmektedir. Oysa toplumda yaşayan hukuk ilişkileri, toplumsal ilişkilerden soyutlanamaz. Toplumda yaşanan olaylar bilinmeden o olayları düzenleyen hukuk kurallarının değerlendirilmesi yapılamaz; de lege ferenda önerilerde de bulunulamaz. O halde öncelikle, hukuk kurallarınca düzenlenen, ya da düzenlenecek olan ilişkilerin niteliklerini anlamak, hukuk kurallarının amacı düşünülür ise, doğru bir başlangıç olacaktır.

Hukuk düzenince konulan ilke ve kuralların neden-sonuç ilişkisi içinde değerlendirilmesi Türkiye'de sık rastlanmayan ve fakat gerçekleştirilmesi yerinde olacak araştırma tarzı olarak düşünülmüştür.

(*) Doç.Dr., D.E.Ü. İ.İ.B.F. İşletme Bölümü

(**) Yrd.Doç.Dr., D.E.Ü. İ.İ.B.F. İşletme Bölümü

(***) Öğr.Gör., D.E.Ü. İ.İ.B.F. İşletme Bölümü

(****) Arş.Gör., D.E.Ü. İ.İ.B.F. İşletme Bölümü

II- AMAÇ

Araştırma, önemli bir ithalat, ihracat, liman, sanayi, iç ticaret, fuar ve turizm kenti olan İzmir'de hangi konularda, taraflar arasında, hangi nitelikte ticari uyuşmazlıklar çıktığını ve hangi hasımsız ticari işlerin Ticaret Mahkemelerine intikal ettiğini sayılarla ortaya koymayı amaçlamıştır.

Bu suretle elde edilecek olan verilerin, yukarıda kısaca belirtilen araştırmalara yardımcı olacağı umulmaktadır.

III-HUKUKİ YAPI

Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 4. maddesi, "Ticari Dava" kavramını, her iki taraf için ticari sayılan hususlardan doğan davalar ile TTK'nda yer alan hükümlerden , markalara, patentlere, telif hakkına ve ödünç para verme işlerine ilişkin mevzuattan, Bankalar Kanunu'ndan ve Borçlar Kanunu'nda düzenlenen ve sözü edilen madde ayrıntılarıyla sayılan konulardan doğan davalar olarak tanımlanmıştır. Ticari davalar, Asliye mahkemelerinin Ticaret Dairelerinde (ki kısaca Asliye Ticaret Mahkemesi veya Ticaret Mahkemesi olarak adlandırılmaktadır) görülmektedir. Türkiye 'de ticaret davalarının yoğun olduğu sınırlı sayıda yerde Ticaret mahkemeleri bulunmaktadır. İzmir bu yerlerden biridir. İzmir'in ticaret hayatında ne gibi uyuşmazlıkların doğduğunu bilmek de lege ferenda önerilerde bulunmak için bir başlangıç noktası oluşturabilir.

IV- ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

İzmir'de kurulu üç Ticaret Mahkemesinde 1993 yılında açılmış bulunan, sonuçlanmış olsun olmasın, tüm davaların ve hasımsız işlerin nevi ve sayı itibarıyla belirlenmesi ve sınıflandırılması araştırma konusunu oluşturmaktadır. Delil tesbiti , ihtiyati haciz gibi " Değişik İşler" olarak nitelendirilerek Ticaret Mahkemelerince ayrıca numaralandırılan ve büyük olasılıkla ileride açılacak bir davanın hazırlığını oluşturan işler araştırma dışında bırakılmıştır. Zira, araştırmanın amacı mahkemelerin iş yükünü belirlemek değildir: ihtiyati haciz, delil tesbiti gibi işler sonunda ya bir davaya müncer olmuşlar, ki aşağıda "Davalar" başlığı altında yer alan davalar arasındadırlar ; ya da türlü nedenlerle ilgisince daha sonra izlenmemişlerdir, ki bu durum araştırmanın amacı ile ilgili değildir. Öte yandan, araştırma tarihinde yürürlükte bulunan TTK hükümleri uyarınca yapılan anonim şirketler kuruluş ve sermaye artırım tasdiki işleri Rapor'da, tarih için bir iz bırakmak üzere, muhafaza edilmiştir. Aynı surette marka ihlalleri bakımından, bu konuya ilişkin davaların, araştırma tarihinde yürürlükte bulunan 551 sayılı Markalar Kanunu (RG . 12 . 3. 1965, 11951) uyarınca açılmış olduklarını belirtmek gerekir.

V- ELDE EDİLEN VERİLER

Araştırmada, iki değişik ölçüte göre veri toplanmıştır. Bunlar aşağıda ayrı ayrı belirtilecektir.

1- İşin Nev' ine Göre Ayırım

A- Hasımsız İşler

Bir uyuşmazlığın çözümünü amaçlayan ve karşı tarafı (hasmı) bulunmayan işler bu ayırımında yer almaktadır.

-Anonim şirket kuruluşunun tasdiki (TTK eski m 299)	55
-Anonim şirket sermaye artırımının tasdiki (TTK eski m. 392 atfı ile eski TTK. m. 292)	110
-Ticari defterlerin ziyai nedeniyle belge verilmesi (TTK m. 687/IV)	20
-Kıymetli evrakın ziyai nedeniyle iptali istemi	
-Çek ziyai (TTKm730 yoluyla TTKm669-675 ve m 676, I)	273
-Diğer kıymetli evrak ziyai (TTKm 563-564, 569, 573-580, 669-677)	15

B- Diğer Hasımsız İşler

-Anonim şirkete denetçi tayini (TTKm348, m351)	
-Anonim şirkete konulacak aynı sermaye için değer tesbiti (TTK m. 303 II),	
-Tasfiye memuru tayini (TTK m. 442,II),	
-Tahvil çıkarılmasına izin (TTK m.424)	77

Toplam 550

C- Davalar

Uyuşmazlıkların çözümü mahkemelerin asıl işlevini oluşturmaktadır. Davaların nev' ilerine göre dökümü aşağıda gösterilmiştir (İcra ve İflas Kanunu, "İİK" olarak kısaltılmıştır).

a- İflas-Konkardato

-Alacaklının istemiyle iflas (İİK m. 177)	11
-Borçlunun istemiyle iflas (İİK m. 178)	0
-İflasın ertelenmesi (TTK m. 324)	0
-İflasın kapatılması (İİK m. 254-256)	3
-Konkardatonun tastiki (İİK m. 298)	9

b- Alacak

-Ticari ilişkilerden doğan alacak	333
-Kredili sözleşmesinden doğan alacak	22
-Taşıma sözleşmesinden doğan alacak (TTK m. 781-788-806)	5
-Sigorta sözleşmesinden doğan alacak	
- Sigortalı/sigorta ettiren tarafından sigortacı aleyhine (TTK m. 1299)	8
- Sigortacı tarafından halefiyet yoluyla (TTK m. 1301) üçüncü kişiler aleyhine	19
- Sigortacı tarafından prim alacağı nedeniyle sigortalı/sigorta ettiren aleyhine (TTK m. 1295)	2
-İtirazın iptali (İİK m 67 /70)	20

c-Kıymetli Evrak İptali (TTK m. 563-564,569,573-580, 669-677)	22
--	----

d-Haksız Rekabet (TTK m. 56-65)	5
---	---

e-Marka İhlali (Eski Markalar K. 47-50)	2
---	---

f- Anonim şirket ve kooperatif genel kurul kararının iptali (TTK m. 381 , Kooperatifler K. m. 53)	28
---	----

g-Diğer (şirket feshi gibi)	28
-------------------------------------	----

D-Değişik İşler	8
------------------------	---

Toplam	525
---------------	------------

2- Taraflara Göre Ayırım

Tarafların kimlikleri ölçütüne göre yapılan araştırma bu ayırımında yer almaktadır.

A- Yabancılik unsuru olmayanlar	1074
B- Yabancılik unsuru taşıyanlar	
a-Davacıları yabancı olanlar	
-Alacak	1
-İlamın /Hakem kararının tenfizi	0
b-Teminat (Cautio, iudicatum Solvi HUMK 96, 97)	
istenenler	0
c-Davalısı yabancı olanlar	0

Toplam	1075

VI-SONUÇ

Yapılan kısa ve sınırlı çerçeveli araştırmanın verdiği sonuçların dikkat çeken yönleri şöylece özetlenebilir :

-Bir yılda 55 anonim şirket kurulmuş olduğu görülmektedir. İzmir Asliye Ticaret Mahkemesinin görev alanı dikkate alınır ve İzmir ilindeki kuruluşların bu alan dışındaki mahkemelerce de tastik edildiği düşünülürse , bu sayının az olduğu söylenemez. Aynı düşünceler 110 ' a ulaşan anonim şirket sermaye artırımları için de geçerlidir.

Türk Ticaret Kanunu 'nda 559 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılan değişiklikler (Resmi Gazete, 27.6.1995, 22326) anonim şirket kuruluş ve sermaye artırımını işlemlerinin Ticaret mahkemelerince tasdiki gereğini kaldırdığı için artık bu konudaki verilerin istatistik değeri kalmamıştır

-Ticari defterlerin yangın, su baskını ve benzeri nedenlerle ziyaa uğraması halinde durumun tevsiki için Ticaret Mahkemelerince verilmesi gereken belgeye ilişkin talepler 20 ' den ibaret kalmıştır. Bir dönemde , çoğu vergisel amaçlarla , oldukça kötüye kullanılan ve büyük sayılara ulaşan bu tür istemler, Yargıtay'ın ancak yeterli delillerle ziyain isbatı halinde söz konusu belgenin verilebileceğini hükme bağlayan isabetli kararlarından (HGK

25.5.1985, E. 84711-12, k. 85/728-ERİŞ, 1992, s. 455 : 11. HD
20.4.1988, E. 88/2592 ERİŞ, op. cit.,s. 458) sonra gerçek düzeyine inmiş
gözükmektedir. Merkezi İzmir'de bulunan ticari işletme sayısı karşısında yılda
20 belge talebi makul görülmektedir.

-Kıymetli evrakın zıyaı halinde, öngörülen bazı koşulların gerçekleşmesi
takdirinde ve kendine özgü bir iptal usulü izlenerek bunların geçerliliklerinin
ticaret mahkemelerince sona erdirilmesi, kıymetli evrakta hak ile senet
arasındaki yakın bağın zorunlu sonucudur. Hakkın senette mündemiç olması ,
hak-senet sahiplerinin hamili oldukları senetleri iyi muhafaza etmekte özen
göstermeleri yükümünü de birlikte getirmektedir. Meşru hamili olduğu senedi
bu özene rağmen her nasılsa kaybeden kişilerin iptali için yaptıkları başvuru
sayısı , çek dışındaki tüm kıymetli evrak için 15 olup makul düzeydedir. Oysa
zayi oldukları ileri sürülen çekler için 273 talep yapılmıştır. Bir ödeme aracı
niteliği taşıyan ve ibraz süresi kısa olan çeklerin özensiz saklandığı ve sık sık
kaybedildiği görülmektedir ki böyle bir saonucu inandırıcı bulmak güçtür.
Olayın nedenleri üzerinde derin ve etraflı bir araştırma yapılması yerinde
olacaktır.

-Bir yıllık dönem içinde 11 iflas davası ve 9 konkordato tasdiki istemi-
nin yapılmış olması 1993 ' ün İzmir 'de ekonomik yönden kötü bir yıl ol-
madığının göstergesi olarak yorumlanabilir. Türk Ticaret Kanunu'nun 324.
maddesinde öngörülen ve bir dönemde sıkça uygulama gören iflasın ertelenmesi
yoluna hiç başvurulmaması ilgi çekicidir. Aynı surette, yine bir dönemde bazı
borçlular tarafından kötüye kullanılan ve 3222 (RG.15.6.1985, 187859 ve
3494 sayılı (RG.25.11.1988, 20000) Kanunlar ile İcra ve İflas kanununda
yapılan değişiklikler sonucunda artık sadece gerçek durumu yansıttığı, yani
borçlunun borçlarını ödemekten aciz olduğu takdirde sonuç veren "borçlunun
istemiyle iflas" (KURU, 1993,s.2793 vd .) konulu hiçbir davanın açılmamış
olması da dikkat çekmektedir.

-Davalar arasında en yüksek sayıya ulaşan ticari ilişkilerden doğan ala-
cak davalarının bu düzeyde bulunmasını doğal karşılamak gerekir. Hatta , İzmir
ile ilişkili ticari ilişkilerin sayısının çokluğu karşısında yılda 333 alacak davası
sayısının düşük olduğu dahi söylenebilir.

-Merkez ve/veya şubeleri İzmir'de bulunan bankaların verdiği kredilerin
tutarı ve kredi alanların sayısı karşısında , geri dönmeyen krediler nedeniyle
sadece 22 alacak davasının açılmış olması da ilginç bulunmaktadır.

-Yukarıdaki düşünceleri sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan davalar
bakımından tekrarlamak kabildir.

-Sayısı 20 'den ibaret kalan "itirazın iptali" davaları , hangi tür alacağa
ilişkin olursa olsunlar, yukarıdaki sonuçları değiştirecek boyutta değildirler.

- Haksız rekabet nedeniyle 5 ve marka ihlali nedeniyle 2 dava açılmış bulunması, bu konulardaki ihlallerin oldukça düşük düzeyde bulunduğunu göstermekte ve sevindirici bulunmaktadır.

-Hasımlı kıymetli evrak iptali konusundaki 22 dava makul düzeyde görölmektedir.

-Araştırmanın ortaya çıkardığı en önemli sonuç, derdest davalardan çok, varlığı beklenen ve mevcut olmayan davalara ilişkindir. Gerçekten, ithalat, ihracat ve turizm ilişkileri yönünden çok hareketli olan İzmir'de bu tür davaların görölme yeri olan Ticaret Mahkemelerinde

-Deniz Ticareti ile ilgili bulunan,

-Taraflardan en az biri yabancı olan,

-Yabancı bir ilamın veya hakem kararının tenfizine ilişkin bulunan,

hiçbir davaya rastlanmamıştır (davacısı yabancı gibi görölen tek davada davacı Türk Parasının Kıymetini Koruma mevzuatına göre Türkiye'de yerleşik bir yabancı anonim şirkettir). Büyük boyutlara ulaşan ilişkilerden hiçbir uyuşmazlık doğmaması düşünölemeyeceğine göre, başka çözüm yollarının bu alanlarda egemen olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Sözü edilen yolların tahkim ve yabancı mahkemelerin taraflarca yetkili kılınması olduğu bilinmektedir; bu yoldaki tercihlerin nedenlerinin de derinlemesine araştırılması pek yararlı olacaktır.

Doç. Dr. Hasan Nerad

Y. Doç. Dr. Selma Baktır

Öğr. Gör. Esin Taylan

Arş. Gör. Sevilay Eroğlu

SURVEY IN İZMİR COMMERCIAL COURTS

The most important result the survey revealed is not what it brought up so for as the suits filed were concerned but what suits did not materialised. Indeed, we have not come across any suit on maritime law, or with a foreign party or involving execution of a foreign judgement or enforcement of an arbitral award in the commercial courts of İzmir, the courts having sole jurisdiction on commercial matters in a city which is the hub of foreign trade and tourism activities. It is unthinkable that no dispute arose from relationships of important proportions that take place in İzmir every year, therefore we con-

clude that alternative methods of dispute resolutions are employed; among which are arbitration and choice of jurisdiction of foreign courts. The reasons for such preferences should be further analysed.

KAYNAKÇA

Eriş, Gönen : Açıklamalı - İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu , Ticari İşletme ve Şirketler Ankara 1992.

Kuru, Baki : İcra ve İflas Hukuku, C. III - Ankara 1993